

Filosofernas legitima uppgift är att förändra vårt faktiska tänkande och språkbruk genom kritiska argument; Wilkes nöjer sig genomgående med att beskriva det. Trots denna svaghet är hennes bok mycket läsvärd för den som intresserar sig för medvetandefilosofi och filosofins metodologi.

Sören Häggqvist

Notiser

I svensk översättning (med stöd från Erik och Gurli Hultengrens fond för filosofi) har nyligen utgivits Jacques Derrida, *Husserl och geometrins ursprung*, Thales 1991. I samma volym ingår också den skrift av Husserl som Derrida utgår från, alltså "Geometrins ursprung" från 1936. Översättningen är gjord av Hans Ruin, som är doktorand i teoretisk filosofi i Stockholm.

En paradox som diskuterats en hel del av filosofer är den som brukar kallas "The Unexpected Examination" (eller "The Unexpected Hanging" eller "The Hangman's Paradox"). Den mycket beläste Jan Österberg har hittat uppgifter som tyder på att denna paradox faktiskt härstammar från Sverige. Det tycks vara så att Radiotjänst någon gång 1943 eller 1944 förmedlade en uppgift om att en civilförsvarsövning skulle äga rum någon gång under den kommande veckan, men att den exakta dagen skulle hållas hemlig, så att deltagarna skulle vara oförberedda. Det paradoxala ligger förstås i att övningen då aldrig kan inträffa. Om lördagen är sista dagen i veckan, så kan övningen inte inträffa på lördagen, ty då skulle ju alla veta det dagen innan (eftersom då endast en dag återstår av veckan). Men då kan övningen inte heller inträffa på fredagen, ty då skulle man ju veta det på torsdagen. Och av samma skäl kan den inte inträffa på torsdagen, och så vidare. Det tycks ha varit så, att den förste som insåg det paradoxala i Radiotjänst budskap var en matematiklärare på Östermalm vid namn Lennart Ekbohm.

Om lärjungar.

Året var 1976. Milton Friedman hade fått nobelpriset i ekonomi. Jag deltog som ung lärare för första gången vid fakultetens sammanträde, som ägde rum i det traditionstygda Spökslottet i Stockholm. Fakulteten var på den tiden fortfarande ett kollegium, och den bestod av en illuster samling herrar och någon dam. Med mig till sammanträdet hade jag ett förslag till protestuttalande mot att Friedman tilldelats nobelpriset. I min skrivelse framhöll jag särskilt det omoraliska i hans och hans lärjungars stöd till juntan i Chile.

Förste talare var, sedan min skrivelse delats ut och föredragits, professor Sven Ulric Palme från historiska institutionen. Denne höll ett kort men koleriskt anförande, som avslutades med den bitande kommentaren att han, för sin del, aldrig skulle kunna tänka sig att underteckna en skrivelse, där ordet lärjunge stavats med "lj".

Jag stirrade i min skrivelse och blygdes. Ordet var stavat med "lj", precis som i ordet "ljung" och inte alls som i tyskans "Junge".

Min vän och kollega Harald Ofstad, som jag förgäves försökt övertala att tillsammans med mig lägga fram förslaget, försökte se ut som om vi inte kände varandra. En iskall vind svepte genom rummet.

Nu grep Gustav Korlén ordet. Som professor i tyska måste han ge Palme rätt när det gällde stavningen av "lärjunge", men samtidigt borde fakulteten, menade han, fundera över sakfrågan. Visst var vetenskapsakademiens val av pristagare i ekonomi motbjudande. Vi borde protestera.

Det blev votering, och till min oförställda glädje vann mitt förslag.

Allt detta a propos förra numrets notisspalt, där det talas om "Freud och hans lärjungar".

Torbjörn Tännsjö

Mer om stafvel och annat pinsamt.

Torbjörn Tännsjö har verkligen, i ovanstående inlägg, satt fingret på en öm punkt. Som författare till den notis, som likt en madeleine-kaka satte igång Tännsjös minne, måste jag motvilligt erkänna att jag är dålig på att stava till "lärjunge". Jag skall försöka bättra mig.

Tännsjös historia har också satt igång *mitt* minne. Också jag satt en gång som nybörjare i den illustra fakultet som Tännsjö beskriver. Faktum är att jag alltid brukade sitta bredvid Gustav Korlén, vilket dock inte har med den här saken att göra. Vid ett tillfälle skulle fakulteten välja mellan två alternativa handlingslinjer i någon fråga som jag nu har glömt. Jag begärde då ordet och påpekade (mycket fiffigt, tyckte jag själv), att det i själva verket fanns ett tredje alternativ, som var betydligt bättre än de som dittills diskuterats.

Då ingrep Tännsjös blivande antagonist Sven Ulric Palme i debatten. Han förklarade med stort eftertryck för fakulteten i allmänhet och mig i synnerhet, att det inte *kunde* finnas mer än två alternativ. Det låg nämligen i själva ordet "alternativ", som hade med det latinska "alter" att göra, som betyder det andra.

Lyckligtvis hade jag ett trumfkort på hand. Jag erinrade mig att jag nyligen disputerat på en avhandling som till stor del handlade just om alternativbegreppet (inom beslutsteori och moralfilosofi), och med hänvisning till denna kunde jag nu meddela Palme att forskningens senaste rön visade att han hade fel.

Jag minns inte om detta gjorde något större intryck på Palme eller på resten av fakulteten. Kanske finns det något som jag har förträngt. Men om jag har förträngt något, har jag då ett omedvetet minne av det eller inget minne alls? Härmed är vi tillbaka till notisen om Freud och hans lärjungar.

En sak som jag i alla fall minns a propos Freud och lärjungar (dock inte Freuds) är att Rudolf Carnap i en självbiografisk uppsats berättar om hur Otto Neurath en gång satte sina lärjungar att översätta en av Freuds böcker, mening för mening, till det som de logiska positivisterna kallade "fysikens språk". Ett sådant projekt måste ändå betecknas som storslaget, till skillnad från mycket annat som avhandlats i denna notis.

Lars Bergström

Mats J Hansson har utgivit *Understanding and Act of God. An Essay in Philosophical Theology*, Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala 1991.

Vid Aalborg Universitetscenters teknisk-naturvetenskapliga fakultet har Bent Flyvberg disputerat på en avhandling med titeln *Rationalitet of magt*, Akademisk forlag, 1991.

Det är alldeles klart att Spinoza inte tilldelade djuren samma värde som människan. Att ömka djuren var ett utslag av "kvinnligt medlidande". En fri förnuftig människa ser till sin sanna förnuftiga fördel. Hon dödar de djur hon vill äta. Och hon leker med djuren.

En parentes: att 66 % av svenskarna (FT 1991:4 s 46) fäster samma värde vid djuren som vid människorna visar väl om något förvillat oförnuft?

Djuren *har* känslor menar Spinoza, men deras inre natur är en annan och maktlösare än människans förnuftiga natur. Därför har människan rätt, om hon finner det förnuftigt med hänsyn till eget välbefinnande, att bruka djuren som hon vill = förnuftigt tänker. Vilja är intellekt för Spinoza. Däremot har hon inte rätt, om det sker på ett tanklöst sätt.

Om detta skriver Spinoza i första anmärkningen till 4 delens 37 teorem i *Ethica* (4p37sch1).

Till sist en kommentar till Mats Furbergs ord om "Spinozas eller Kants katedraler" (s 4): Furberg tycks mena att de tus lärobyggnader är entydigt klara. Jag tror däremot att åtminstone Spinozas katedral inte framträder i klart entydigt väder utan står insvept i dimma och att sikten mot katedralen skiftar karaktär över tiden. Arne Naess har bland andra menat att interpretationen av Spinozas *Ethica* är "ändlös". Spinozas lärobyggnad är inte en gång för alltid *sedd*. Det förblir en filosofisk uppgift att tolka Spinoza vidare. *Joachim Siöcrona*

Medarbetare i detta nummer av Filosofisk tidskrift: *Staffan Carlshamre* är forskarassistent i teoretisk filosofi i Göteborg, *Carl-Göran Heidegren* har doktorerat i sociologi i Lund, *Joachim Siöcrona* är bibliotekarie och har studerat bl a filosofi och konsthistoria i Uppsala, *Ingemar Nordin* är högskolelektor i Linköping, *Lars Bergström* är professor i praktisk filosofi i Stockholm, *Sören Häggqvist* är doktorand i teoretisk filosofi i Stockholm. Omslagsbilden är gjord av *Elisa Rossholm*.

**GLÖM INTE ATT PRENUMERERA
PÅ FILOSOFISK TIDSKRIFT för 1992
120:- postgiro 507991-8**

Hjørdis Nerheim har utgivit *Estetisk rasjonalitet. Konstitutionsbegrepet i Kants "Kritik der Urteilkraft"*, Solum Forlag, Oslo 1991.

Den kände amerikanske filosofen Donald Davidson är motståndare till teorin att det finns vissa objekt i vårt medvetande, som är objekt för våra medvetandeakter. Om vi exempelvis tror att Stockholm är Sveriges huvudstad, så innebär enligt Davidson inte detta att det finns ett visst tankeinnehåll, eller en så kallad proposition, som vår tro är en tro på, eller som utgör innehållet i vår tro. Här följer en engelsk läsövning i sammanhanget. Davidson säger, i sin Presidential Adress till American Philosophical Associations kongress i Los Angeles 1986: "The central idea I wish to attack is that these [dvs de förmodade objekten för s k propositionella attityder] are entities that the mind can 'entertain', 'grasp', 'have before it', or be 'acquainted' with. (These metaphors are probably instructive: voyeurs merely want to have representations before the mind's eye, while the more aggressive grasp them; the English may be merely acquainted with the contents of the mind, while more friendly types will actually entertain them.)"

En svag version av utilitarismen.

Den så kallade "context of discovery" är överraskningarnas kontext. I min recension i FT 4:1991 av Shelly Kagans *The Limits of Morality* har, så att säga bakom min rygg, ett märkvärdigt framsteg gjorts inom utilitaristisk teori. Jag säger där att utilitarismen "kräver, lite grovt, att en handling skall utföras om och endast om den har minst lika goda konsekvenser som något alternativ." En sådan version av utilitarismen ser ut att direkt kunna lösa det problem som Kagan diskuterar i sin bok. Nämligen att utilitarismen eventuellt kräver för mycket. Trots denna fördel hos min teoretiska nydaning skall jag nog även fortsättningsvis följa konventionen att utilitaristiskt riktiga handlingar är sådana som har minst lika goda konsekvenser som alla, förlåt *varje*, alternativ.

Björn Eriksson

I en notis om Zalma Putermans nya bok om den historiska materialismen, som fanns i förra numret av FT, hade en rad tyvärr fallit bort. Den stympade meningen lyder i sin helhet: "Tvärtom, trots de utan tvekan positiva förändringar som kapitalismen har åstadkommit i de industriellt utvecklade länderna, tycks mig Marx' kritik av det kapitalistiska systemets dehumanisering av människan fortfarande gälla."

I den gröna skriftserie, som utges vid filosofiska institutionen i Göteborg, har Mats Furberg nyligen publicerat *I stället för vetande* (1991), en kunskapsteoretisk skrift, som till stor del handlar om Wittgensteins *Ueber Gewissheit*.

Mer om Spinozas spindlar

I senaste Filosofisk tidskrift 1991:4 står det i en notis att "Spinoza brukade roa sig med att plåga spindlar" (s 47). Det är ett skevt påstående med viss sanningshalt. Jag har läst—förmodligen hos den förste Spinozabiografen Johannes Colerus, som var lutheransk präst och hyrde samma rum som Spinoza hyrt i Haag—att Spinoza brukade placera insekter tillsammans för att se hur de agerade, för att se "nature in action". Särskilt spindlar nämns, minns jag. Jag har inte Colerus bok till hands. Den trycktes 1706.

För att förstå Spinoza och samtidigt i någon mån stilla frågarens indignation över att spindlar "plågas", några ord om Spinozas värderingar:

Det är alldeles klart att Spinoza inte tilldelade djuren samma värde som människan. Att ömka djuren var ett utslag av "kvinnligt medlidande". En fri förnuftig människa ser till sin sanna förnuftiga fördel. Hon dödar de djur hon vill äta. Och hon leker med djuren.

En parentes: att 66 % av svenskarna (FT 1991:4 s 46) fäster samma värde vid djuren som vid människorna visar väl om något förvillat oförnuft?

Djuren *har* känslor menar Spinoza, men deras inre natur är en annan och maktlösare än människans förnuftiga natur. Därför har människan rätt, om hon finner det förnuftigt med hänsyn till eget välbefinnande, att bruka djuren som hon vill = förnuftigt tänker. Vilja är intellekt för Spinoza. Däremot har hon inte rätt, om det sker på ett tanklöst sätt.

Om detta skriver Spinoza i första anmärkningen till 4 delens 37 teorem i *Ethica* (4p37sch1).

Till sist en kommentar till Mats Furbergs ord om "Spinozas eller Kants katedraler" (s 4): Furberg tycks mena att de tus lärobyggnader är entydigt klara. Jag tror däremot att åtminstone Spinozas katedral inte framträder i klart entydigt väder utan står insvept i dimma och att sikten mot katedralen skiftar karaktär över tiden. Arne Naess har bland andra menat att interpretationen av Spinozas *Ethica* är "ändlös". Spinozas lärobyggnad är inte en gång för alltid *sedd*. Det förblir en filosofisk uppgift att tolka Spinoza vidare. *Joachim Siöcrona*

Medarbetare i detta nummer av Filosofisk tidskrift: *Staffan Carlshamre* är forskarassistent i teoretisk filosofi i Göteborg, *Carl-Göran Heidegren* har doktorerat i sociologi i Lund, *Joachim Siöcrona* är bibliotekarie och har studerat bl a filosofi och konsthistoria i Uppsala, *Ingemar Nordin* är högskolelektor i Linköping, *Lars Bergström* är professor i praktisk filosofi i Stockholm, *Sören Häggqvist* är doktorand i teoretisk filosofi i Stockholm. Omslagsbilden är gjord av *Elisa Rossholm*.

**GLÖM INTE ATT PRENUMERERA
PÅ FILOSOFISK TIDSKRIFT för 1992
120:- postgiro 507991-8**